

PROJECTE:

VIURE LA DEMOCRÀCIA A L'ESCOLA

-MRP Escola d'Estiu del País Valencià-

GRUPS DE DISCUSSIÓ

INVESTIGACIÓ

LA DEMOCRÀCIA ÉS UN CONCEPTE BUIT

LA CARPETA DE MATERIALS

“Un cavall de Troya”

	ESCENARIS	TEORIES IMPLÍCITES
AULA		
CENTRE		

**L'AGENDA CRÍTICA
DEL PROFESSORAT**

IMPLEMENTACIÓ:

XARXA per la radicalització

de la democràcia

Ensenyar i aprendre a viure la democràcia a l'escola **València, 21, 27 i 28 de Novembre.**

PROGRAMA DE TREBALL

“Si la responsabilidad pública fundamental y la justificación de la escolarización financiada con los impuestos es educar a una generación de ciudadanos, entonces la escuela debe ser necesariamente un lugar donde los estudiantes aprendan los hábitos mentales, el trabajo y el valor que se encuentran en el núcleo de tal democracia. Dado que no se puede aprender a realizar bien algo que nunca se ha experimentado, siquiera de manera vicaria, es lógico que las escuelas sean un buen lugar para experimentar lo que podrían ser tales hábitos democráticos.”

APPLE, M; BEANE, J.A. (1997): *Escuelas democráticas*. Ed. Morata

OBJECTIUS

Els conflictes són la punta de l'iceberg que evidencia les deficiències en el procés educatiu. El projecte *Viure la democràcia a l'escola* vol impulsar experiències de ciutadania als centres educatius per millorar les relacions socials entre les persones i al si de les institucions . Per açò proposa al professorat unes eines de treball que permeten obrir una reflexió sobre les decisions que prenem quotidianament, sobre les idees i els valors que orienten la nostra pràctica a l'aula o al centre.

A partir d'esta reflexió podem canviar o millorar conscientment les experiències educatives que oferim als nostres i a les nostres estudiants, amb l'objectiu de millorar les relacions socials i profunditzar en la vivència de la democràcia a l'escola.

PROGRAMA

PRIMERA SESSIÓ

Poder, saber, ciutadania, identitat: Claus conceptuals per interpretar els problemes de convivència al nostre centre

1. Presentació del projecte de formació del professorat *Viure la democràcia a l'escola*.
Eines per intervenir a l'aula i al centre, i de la carpeta de materials
2. Un dia qualsevol a l'Institut... Quines “regles del joc” aprèn l'alumnat en la vida institucional del centre: normes, hàbits, actituds, expectatives...
Quina relació podem trobar entre aquestes regles del joc i els problemes que ens preocupen a la nostra aula, al nostre centre?
3. Un anàlisi de la quotidianitat des de les claus conceptuals : el poder, el saber, la ciutadania, la identitat.

SEGONA SESSIÓ

Àmbits d'experiència per a l'aprenentatge de models de relacions socials al centre i a l'aula.

1. Escenaris dels conflictes : Anàlisi de les decisions docents per a l'aprenentatge de models d'autoritat i de democràcia. (treball en grups i posada en comú)
 - Les normes que regulen la convivència
 - El “respecte” o el conflicte d'interessos

 - Les activitats d'ensenyament/aprenentatge i les relacions socials a l'aula
 - La negociació entre interessos diferents
 - L'autoorganització dels estudiants i la participació en la vida del centre
2. Discussió de les idees implícites que sustenten les nostres decisions quotidianes: (debat col·lectiu)
 - Problemes de convivència. Tu com els expliques?
 - Els conflictes, inevitables o necessaris?
 - Models de ciutadania assajats a les nostres classes

TERCERA SESSIÓ

Agenda crítica: Què podem fer per construir experiències de ciutadania a la nostra escola o al nostre institut?

1. Principis de procediment: a l'aula, en la tutoria, al centre.
2. Idees per al disseny d'un pla d'acció
3. Itineraris formatius: que cada centre faça el seu propi pla de reformes

DINÀMICA DE TREBALL

Treballarem amb una selecció d'activitats de la carpeta de materials que podeu trobar a les pàgines següents historietes, qüestionaris, cites, vinyetes....

Estes activitats ens serviran de suport i de pretext per obrir un debat col·lectiu al voltant de:

- què és el que realment fem en la nostra pràctica quotidiana
- quines idees implícites ens mouen a prendre les decisions que prenem
- què volem canviar i com ho podem fer

Finalment, presentarem també un recull de les experiències vinculades a la xarxa del Projecte *Viure la democràcia a l'escola*¹.

¹ Les activitats seleccionades en este dossier es troben en: Martínez Bonafé, Àngels (coord.) (1999): *Viure la democràcia a l'escola. Eines per intervenir a l'aula i al centre*. Ed. Graó. Barcelona. Pàgines: 71,88,90,92,143,148,149,157,233. Estos materials han estat publicats també en castellà per la editorial MCEP (1ª edició en 2002, 2ª edició en 2005), amb el títol: *Vivir la democracia en la escuela. Herramientas para intervenir en el aula y en el centro*.

Índex de la carpeta de materials **VIURE LA DEMOCRÀCIA A L'ESCOLA**

La complexitat de la tasca educativa, sobretot quan s'entén com un camí de transformació de les actituds i com un compromís amb l'acció pel canvi, obliga a l'observació atenta, a la reflexió compartida i a la presa de decisions immediata amb el fi de millorar la racionalitat i la justificació de la mateixa

(Miguel Ángel Santos Guerra, 1994,p.31-32)

CARPETA D'AULA: Com de democràtica és la teva classe?

1. La selecció cultural i el currículum

Quins sabers fan a les persones més lliures i quin ensenyament ens permet usar-los per entendre i decidir la nostra vida

a) Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- Els criteris en la selecció del coneixements: ciència, ètica i política
- Cultura i alumnat: contacte de subordinació o de reflexió crítica
- L'escola, fa una cultura per a totes i tots?

b) Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

2. La reconstrucció de les cultures a l'aula

Les coses que fem per ensenyar i aprendre: construir coneixements és també construir-se com a subjecte amb història i identitat

a) Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- Les activitats d'ensenyament/aprenentatge, una forma d'establir relacions
- Uniformitat és igualtat? Diversitat és desigualtat?

b) Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

3. L'organització del treball i les relacions socials a l'aula

Participació o domesticació?

a) Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- Les normes, els drets i els deures que regulen la comunicació determinen una estructura de relacions socials
- L'espai, està compartit amb igualtat?
- El "respecte" o el conflicte d'interessos
- La participació de l'alumnat i les decisions a la classe
- Socialització i subjectes crítics
- Diferents maneres d'abordar el conflicte: del que és judicial al que és pedagògic

b) Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

4. L'avaluació: el diàleg, crítica i la participació

Uns drets i uns deures compartits?

a) Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

b) Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

CARPETA DE CENTRE: Com s'ensenya i s'aprèn la democràcia al teu centre?

1. El currículum del centre: què ens ensenya la vida social al nostre centre?

a. Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- Un dia qualsevol
- L'ordre, la pau i el control de la vida del centre. Un problema judicial? Un problema pedagògic?
- El nostre centre, té identitat o som una sucursal de la Conselleria?
- La vida institucional del centre: una àrea d'aprenentatge per a l'alumnat. Un programa per a l'hora de la tutoria, per exemple...

b. Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

2. Les relacions entre el professorat i l'organització del centre

a. Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- Autonomia o aïllament professional
- Diferències i enfrontaments entre sectors del col·lectiu docent. De la diversitat al conflicte
- Identitat professional i ciutadania. L'estructura del lloc de treball
- L'organització: una llosa, una necessitat, unes ales, unes cadenes

b. Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

3. La planificació no burocràtica

a. Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- planificar és pensar i decidir el que es vol realitzar
- prendre decisions col·lectives. De la burocràcia a la participació
- de la divergència a la convergència. La presa de decisions col·lectives
- el treball en equip. Existeixen equips al nostre centre?
- La selecció i distribució de tasques

b. Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

4. El debat, la comunicació, la circulació d'idees...

a. Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat:

- El claustre
- El consell escolar, estaments decimonònics o col·lectius de ciutadans i ciutadanes vinculats a un centre d'ensenyament...
- La informació, qui la té?, a qui arriba?, per a què serveix?

b. Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

5. La direcció i l'avaluació del centre

a) Escenaris i qüestions per a la reflexió i el debat

- La funció de l'equip directiu
- Criteris per a l'elecció de persones a la direcció
- L'avaluació del centre, de qui i per a qui
- Avaluació democràtica. Avaluació burocràtica

c) Les idees que hi ha sota la nostra pràctica

AGENDA: Principis de procediment o per on començar

1. **Hi tenim també la darrera paraula**
2. **Que cada centre faça el seu pla de reformes. Serà això el projecte educatiu de centre?**
3. **Les resistències i les actituds davant els projectes col·lectius de canvi**
4. **D'altres també ho estan intentant**
 - Coneguem experiències... Amb qui podria contactar?
 - Recursos i experiències. Àmbit de centre
 - Recursos i experiències. Àmbit de l'aula
 - Fem xarxa

ESCENARIS I QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

El currículum del centre: què ens ensenya la vida social al nostre centre?

Un dia qualsevol...

Joana arriba cada dia a l'Institut cap a dos quarts de nou. Es troba a les portes amb els altres dos o tres alumnes que, com ella, solen arribar cada dia quan ja està tocant l'avís de la primera hora.

“Rriiing...”, aquest so estrident l'acompanya mentre puja corrents les escales del primer pis i va canviant la claror del carrer pels tons groguencs dels neons.

- Que bé! Pere també ha arribat tard i ens posarem junts a la darrera filera. Ha valgut la pena no quedar-me amb Roser i Laura al bar...

La classe ja ha començat. Com sempre, el professor parla i parla. Deu minuts després, Joana se'n adona que no estava prestant atenció a les paraules del professor. Hauria d'alçar la mà i demanar que repetirà la darrera idea per tal d'agafar el fil del tema o preguntar-ne alguna cosa, ja que no n'ha entès res i així provarà d'enganxar-se a la classe. Però... no val la pena... el professor es mosquejarà, la renyirà per estar distreta i... no val la pena.

A la pausa de l'esmorzar es en un grup de gent al pati que estava enfadada perquè enguany els profes han decidit eliminar la setmana cultural per no perdre hores lectives, ja que s'han fet vagues al primer trimestre. Unes xiques de 1er de batxillerat volien anar a parlar amb el director, altres deien d'anar al consell escolar. Però la majoria deien que no serviria de res.

En acabar el temps de l'esmorzar, una altra vegada el riiinng metàl·lic inicia la pujada de centenars d'adolescents per les escales apurant el final del cigarret enmig de múltiples rètols que prohibeixen fumar al centre.

Queden tres hores més d'agafar apunts, escoltar i escriure i una de fer problemes de matemàtiques que no sap per a què serveixen, a banda de per a poder contestar l'examen...

De vegades pensa en la seua amiga Isabel, que no ha continuat estudiant i que s'ha quedat a treballar a un restaurant del seu barri. Almenys està aprenent un ofici i ja porta un salari a casa i, si tot continua igual, ja té un lloc de treball que pot durar bones temporades... De què serveix el que ella estudia...?

Ara bé, li agrada trobar-se amb tota la colla d'amics cada dia. També li cau bé algun professor, però en general la majoria tracten els estudiants i les estudiants amb desconfiança, no els interessa la seua opinió i només volen que el facen cas. Li agraden

algunes classes d'història i de ciències naturals perquè fan eixides a la ciutat o van a

museus. Aquesta professora té un caràcter que l'encanta: és capaç de muntar el dos de maig si les xiques i els xics no han fet els deures que els havia demanat, però també és capaç de reconèixer una errada o de canviar els seus plans si la classe li fa propostes raonades... I sap que té problemes amb altres professors i professores per la seua manera d'entendre l'ensenyament. Un dia la va veure discutint amb el de matemàtiques al corredor del primer pis. No sap per què, tothom amaga que entre el professorat hi ha diferències, quan han de fer alguna cosa conjuntament. Avui la de ciències naturals s'ha mosquejat perquè molts alumnes s'havien pelat la classe per tal d'estudiar l'examen de valencià i deia que ella acabaria també posant-nos exàmens cada quinze dies, encara que aquest no era el mètode que li semblava més adient per a portar a terme l'avaluació continua. (Què deu voler dir això d'avaluació continua?) Cada profe diu una cosa... I nosaltres només podem callar i fer els exàmens quan ens manen exàmens, els treballs de qui vol treballs, la llibreta de qui vol llibreta...

Bé... parlant de la llibreta... ara faré el treball de química... abans que m'entre una son definitiva... Aquesta vegada ja no li ho puc demanar al meu equip, m'agafaran mania si jo no porte, com a mínim, un dia el treball de casa també fet... No es pot tindre tant de morro... "Si no vols que ningú s'aprofite de tu, no t'aprofites tu de ningú"... Aquesta va ser la frase de tutoria de la setmana passada, i la veritat, no està gens malament...

Demà no pujarà a classe a l'hora d'anglès. Es quedarà al bar per a parlar amb Roser. Està molt deprimida per les paraules i el tracte de Joan i Lluïsa després de l'última discussió sobre l'organització del viatge de fi de curs. Sembla que si no arriben a trobar una manera de parlar i de decidir que li vaja bé a tothom, que tothom faça el que es decidisca finalment, acabaran com el rosari de l'aurora tota la classe. Sa mare diu que això de decidir col·lectivament i que tothom accepte el que s'ha decidit és impossible... Aleshores, es pregunta Joana, no sé com ho podem arreglar, si no és fotent una part per fer el que vol l'altra.

Cada dia Joana, alumna de 4t d'ESO, pren una sèrie de decisions des de que arriba fins que se'n va de l'Institut que impliquen una manera de relacionar-se amb una institució pública, unes normes, una organització, unes persones amb rols diferents, uns valors, premis i càstigs...

Així aprèn unes "regles de joc", és a dir uns conceptes, procediments i valors sobre com funcionen les relacions socials, el poder, el saber, la ciutadania, la identitat, i sobre com pot muntar-s'ho millor un individu dins d'una organització social... De la narració anterior podem deduir o imaginar quines regles de joc, quins hàbits adquireix Joana en dies com els que ens conta.

CLAUS D'ANÀLISI	Regles de joc, hàbits adquirits, conceptes, procediments i valors apresos
<p>PODER Com tractar als que manen. Diferents conceptes i models d'autoritat. Les jerarquies i les maneres d'escalar per elles. Diferents tipus de poder i diferents sistemes per obtenir-lo. El dret a la protesta, la llibertat d'expressió. Les maneres d'abordar els conflictes entre els que manen i els que obeeixen. Els drets i els deures dels que governen, i dels que no governen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ ■ ■ ■ ■
<p>SABER De què serveixen les ciències en la resolució dels problemes socials. Com s'utilitza el coneixement per resoldre conflictes entre els membres d'una societat. Com es relaciona el saber amb l'autoritat, amb la jerarquia, amb el poder. Mana més qui sap més? Es pot discutir la "veritat" dels que manen? S'aprèn dels que més saben o dels que més manen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ ■ ■ ■ ■
<p>CIUTADANIA Les estructures organitzatives, qui i com les decideix. Per què canvien o per què son iguals des de fa 50 anys? De què serveixen els representants? La participació o l'absentisme davant d'un problema col·lectiu. Les dificultats de l'autoorganització. La defensa d'interessos comuns dels ciutadans i ciutadanes. Les minories tenen drets? El valor de les normes de convivència. El sistema per abordar els conflictes entre la ciutadania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
<p>IDENTITAT Els projectes personals dins dels projectes col·lectius. El dret a l'individualitat, la diferència, la diversitat. Totalitarisme i igualtat. La manera d'abordar els conflictes...</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ ■

L'organització del treball i les relacions socials a l'aula.

Participació o domesticació?

Les normes que regulen la convivència determinen una estructura de relacions socials

Les normes sobre el funcionament de l'aula...

- Les dicta la profe o el profe de cada assignatura
- No hi ha normes explícites, es fa en cada moment el que decideix cada profe.
- No hi ha normes, es fa el que decideix l'alumnat que lidera la classe
- Les dicta l'alumnat al començament de curs
- Les redacten els diferents equips de treball a la classe i es discuteixen amb l'equip de profes
- Es fan entre profes i alumnes i es revisen cada trimestre en la tutoria i en les classes
- Les dicta l'equip directiu del centre
- Les dona escrites el o la cap d'estudis i s'apliquen en cada aula
- Les redacta l'equip de profes i la tutora o tutor serveix per informar l'alumnat de l'obligatorietat de complir-les
- Altres:.....

El "respecte" o el conflicte d'interessos

Consideres una falta de respecte que...

- Un alumne o una alumna interrompa un professor o una professora quan està explicant
- Una alumna o alumne no escolte un altre alumne o una altra alumna quan està parlant per a totes i tots.
- Un profe o una profe no atenga un alumne o una alumna quan li manifesta una queixa
- Que en una classe de cinquanta minuts la profe o el profe se la passi parlant durant quaranta minuts
- Que una alumna o un alumne manifeste desacord amb una idea expressada pel professor o professora
- Que l'alumnat manifeste desgana o desinterès pel tema de treball que proposa el professor o la professora
- Que l'alumnat exigisca que es faça un ús dels espais de l'aula i del centre distints als encomanats pel professorat
- Que l'alumnat manifeste enuig enfront del sistema de qualificació d'un professor

- Que els alumnes i les alumnes manifesten desacord amb els mètodes de treball a l'aula d'una professora o d'un professor davant la resta de membres de la junta d'avaluació
- Que una alumna o un alumne s'enfade i alce la veu quan una profe o un profe s'enfada i alça la veu.

Les activitats d'ensenyament/aprenentatge, una forma d'establir relacions

Quines activitats d'aprenentatge sols utilitzar o combinar amb més freqüència?

Quina dinàmica generen en el funcionament de la classe, en les relacions entre alumnes, i en les relacions entre l'alumnat i el coneixement?

- Llegir individualment el llibre de text o altres
- Debatre en xicotets grups un argument o una explicació
- Repetir una acció o una estratègia prèviament realitzada pel professor o professora
- Posar en comú aportacions de diferents grups a la resolució d'un problema
- Resoldre problemes individualment
- Promoure debats oberts entre tota la classe
- Fer explicació per part de la professora o del professor i presa d'apunts per part de l'alumnat
- Proposar exercicis individuals d'aplicació dels que han aparegut en el llibre o explicació del professor o de la professora per argumentar la similitud
- Fer-se preguntes uns alumnes als altres en relació amb el tema que es tracta
- Fer exercicis individuals ordenats pel professor o professora
- Formular hipòtesis individualment
- Formular hipòtesis en equip
- Integrar diferents aportacions en la resolució d'un problema

La negociació entre interessos diferents

En la distribució del temps entre les activitats de la classe, els interessos d'alumnat i professorat no sempre coincideixen, aleshores...

- Escolte els suggeriments de l'alumnat de vegades; no al principi de curs, però sí quan ja ens coneguem
- Els alumnes i les alumnes no fan suggeriments; de vegades boicoten el ritme de treball
- No escolte les queixes o els mecanismes de boicot; continue amb el programa marcat, ja que si no fóra així baixarien els nivells de coneixements que han d'assolir en eixe curs
- Plantege la qüestió a l'alumnat i negocie el ritme de treball en diferents moments; abans i després de les sessions d'avaluació o quan es planteja un conflicte
- Em costa acceptar la negociació; l'alumnat no hi està habituat i si jo sóc l'únic profe que ho fa, pot entendre's com una debilitat o poca importància de l'assignatura
- No sé com fer-ho, per sé que cal fer-ho perquè les classes servisquen d'alguna cosa; procure escoltar i entendre l'alumnat i també que endeguen els objectius i els passos que jo propose seguir. Hauria de ser un objectiu del conjunt de profes de l'equip educatiu. Cal ensenyar i aprendre la negociació.
- Altres:.....

La vida institucional del centre. Una àrea d'aprenentatge per a l'alumnat.

Què hem ensenyat i hem après a les hores de tutoria

Segons el tipus d'activitats desenvolupades enguany podria dir que eixa hora setmanal de tutoria ha estat fonamentalment:

- Un espai per a la crítica i el control col·lectiu de la institució, per a la discussió i la revisió del que és públic i compartit.
- Un temps per a l'organització i l'autoorganització de grup
- Un temps per a l'avaluació de l'aula i del centre
- Un espai i un temps per a la participació en la vida del centre, per a la revisió dels hàbits de representació i actuació en el govern del que és públic, del que és col·lectiu.
- Un temps per a recordar a l'alumnat els seus deures en el centre; per a transmetre les queixes del professorat o els plans de l'equip directiu per a les activitats del centre
- Un moment per a recordar els drets de l'alumnat, afavorir l'elaboració de propostes col·lectives de l'alumnat al professorat i donar a conèixer projectes de diversos grups d'alumnes per al centre
- Un espai obert per parlar de diversos temes que preocupen l'alumnat i no havien estat tractats en altres moments
- Un curset de tècniques d'estudi
- Un programa per aprendre a explicitar, analitzar i resoldre conflictes de forma negociada
- Una xafarderia sobre els problemes de l'alumnat amb professors i professores d'altres assignatures
- Un reforçament en els procediments de treball de totes les assignatures: treball en equip, autoavaluació, autoregulació, organització del treball diari..., per reforçar els objectius comuns de l'etapa.

Quina autoorganització i quina representació de l'alumnat

“O siga, sí que existeixen els òrgans...i l'assemblea de classe...totes eixes coses. Però jo crec que falta aprofundir el tema, perquè, fins a quin punt les assemblees de classe funcionen? Fins a quin punt no s'han convertit en el lloc on van els alumnes i les alumnes a criticar el professorat o a criticar-se els uns als altres? Fins a quin punt, realment, quan els alumnes i les alumnes van a les reunions de representants plantegen qüestions que per a ells i per a elles són rellevants? Jo crec que aquí falta alguna cosa, no?... El que passa és que no sabem massa bé què...” (Conxa. GD1)

- Jo diria que al meu centre la representació de l'alumnat ...

IDEES QUE SOSTENEN LA NOSTRA PRÀCTICA

Les cites i reflexions següents poden servir-nos d'ajuda i pretext per obrir un debat en el grup al voltant de les idees educatives que sostenen la nostra pràctica. Així ens donem l'oportunitat d'evidenciar i discutir les creences -no sempre explícites- que ens porten a prendre unes determinades decisions quotidianes i no altres.

• Problemes de convivència. Tu com els expliques?... Ells en tenen la culpa?

Citació A

“En una sociedad en la que los fenómenos de polarización y de segregación social, saltos intergeneracionales y multietnicidad van en aumento, dotarse de mecanismos de participación en los servicios es una de las pocas formas de prevenir los problemas de convivencia ciudadana. Ciertamente, también se suele acudir a aumentar el control policial, los encarcelamientos y el papel de la justicia. Pero los procedimientos de programación con las redes populares ya asentadas (formales e informales) están dando resultados mucho mejores en todos los casos estudiados. Incluso desde el punto de vista de la seguridad ciudadana. La ciudadanía debe basarse en la construcción de ciudadanos, no en la destrucción de los marginados por la sociedad”.

(VILLASANTE, T. (1996): “La democracia participativa realmente existente”. *El Viejo Topo*, núm. 100)

Citació B

“No podemos olvidar que el alumnado ha surgido en el sistema educativo con status de inferioridad, a la vez que reconocemos que el profesorado cumple un papel tècnic de ejecutor de lo que otros –a otro nivel más elevado- han decidido en el sistema educativo. Estas funciones de desigualdad y resistencia, de sumisión y dominio, de relaciones de desigualdad y contradicciones de intereses, enfrentan cotidianamente a los sectores agentes del sistema educativo”.

(MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, J.B.: “Conflicto, colaboración y negociación: consideraciones de una nueva cultura para la democracia en la escuela.” *Kikiriki*, núm. 37, p. 43-50)

Citació C

“Defender diariamente una jerarquía social, acostumar a los jóvenes a callar hasta que se les conceda la palabra, entrar o salir, trabajar o reír, sólo cuando está permitido, es un duro entrenamiento cuya difícil misión está adjudicada al profesorado como funcionario que vela por el orden social establecido”.

(MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, J.B.: “Conflicto, colaboración y negociación: consideraciones de una nueva cultura para la democracia en la escuela.” *Kikiriki*, núm. 37, p. 43-50)

Citació D

“La resistencia suele ser otra forma de intervenir el alumnado en la vida del centro. No participar en actividades programadas, no intervenir en decisiones donde, al menos teóricamente, debería hacerlo (aunque el profesorado realmente no desee o no considere su opinión) es una forma de boicotear la gestión aparentemente democrática, cuando el alumnado piensa que su intervención no cambiará realmente nada, que no tienen poder decisorio.

La oposición a ciertas normas suele ser una forma velada e implícita de intervenir. Aunque la dirección ha prohibido entrar en los pasillos, entre clase y clase (y otras prohibiciones), ellos lo hacen. Las formas de resistencia que utilizan a veces son consideradas como propias de un colectivo con una opinión y una actitud consensuadas, pero la mayor parte de las veces lo hacen como miembros individuales que no quieren acatar los acuerdos de funcionamiento”.

GONZÁLEZ, M.D. (1988), en J. B. MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, (coord.): *Evaluar la participación en los centros educativos*, p. 350)

• Els conflictes, inevitables o necessaris?

“El que resulta realment difícil no és tant fer penetrar la idea que els conflictes són inevitables com explicar que en el fons són necessaris. És a dir, no existeix cap possibilitat que una societat com la nostra, tan complexa, tan demogràficament densa, pugui manejar-se, pugui fins i tot avançar, si no és justament per eixe combustible que el conflicte mateix li presta. Millor dit, el combustible és el propi conflicte. Erròniament, se suposa que l'alternativa a les injustícies, a les asimetries, a les desigualtats, és una espècie d'harmonia universal que, en la mesura que és impossible, ens exigeix de fer res gaire a fons.

(...)

L'escola ha de ser conflictiva. Solament pot arribar a ser enriquidora, solament pot aspirar a contribuir a canviar un poc per a bé, en la mesura que assumisca eixa conflictivitat. Una escola pacificada podrà ser molt desitjada per alguns, però en qualsevol cas, difícilment podrà produir alguna cosa pareguda a la intel·ligència i a la capacitat crítica dels individus que hi han estat educats”.

(Entrevista de CUENCA, J.M. (1997): “Manuel Delgado: la razón pedagógica.”
Cuadernos de Pedagogía, núm. 259)

AGENDA CRÍTICA
Què podem fer per construir experiències de ciutadania a la nostra escola o al nostre institut?

• **Principis de procediment**

Podríem començar per formular alguns criteris, alguns principis de procediment que orienten els nostres plans de millora, de cara a incrementar les experiències de ciutadania en la vida del nostre centre.

Així, a l'aula, en tutoria, en les reunions del professorat, en el projecte de centre... seria millor si...

El treball sobre les normes, els drets, els deures
Millor si...
Millor si...
Les activitats d'ensenyament/aprenentatge i l'organització del treball a l'aula
Millor si...
Millor si...
La participació dels estudiants, la negociació d'interessos diferents
Millor si...
Millor si...
L'autoorganització i la representació del estudiants
Millor si...
Millor si...

• **Idees per al disseny d'un pla d'acció**

(centre, equip, data...)	
Què podem/volem canviar?	Com seria millor fer-ho?
Quines persones, quins equips hi participem?	Què farà cada persona o cada equip?
Quins obstacles hi puc trobar?	On i quan tractarem els problemes que aniran sorgint?
Quan podem començar? Fins quan seguim estes pautes?	En quins espais i horaris desenvoluparem el projecte?
Quan podem avaluar el pla i el seu desenvolupament?	Com l'avaluarem?

• **Itineraris de formació**

Que cada centre faça el seu propi pla de reformes; serà això el Projecte Educatiu de centre?

